

РОЗДІЛ 1. ПУБЛІЧНЕ ПРАВО. ПОЛІТИКА В СФЕРІ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Юлія КЕРНЯКЕВИЧ-ТАНАСІЙЧУК

ORCID: 0000-0002-9165-2818

Надія ПЕТЕЧЕЛ

ORCID: 0000-0002-8519-6609

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ

DOI: 10.15330/apiclu.70.1.1-1.9

УДК 347.97/.99

Постановка проблеми. Як зазначається у Концепції розвитку штучного інтелекту: «Впровадження інформаційних технологій, частиною яких є технології штучного інтелекту, є невід’ємною складовою розвитку соціально-економічної, науково-технічної, оборонної, правової та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення» [1]. У цьому контексті сфера здійснення правосуддя належить до тих напрямів державної діяльності, що об’єктивно потребують активного впровадження процесів інформатизації та цифровізації. Це зумовлено необхідністю підвищення ефективності судочинства, забезпечення доступності правосуддя, скорочення строків розгляду справ, а також посилення прозорості й підзвітності судової влади. Використання сучасних інформаційних технологій у судовій діяльності сприяє оптимізації процесуальних процедур і створює передумови для формування більш відкритої, оперативної та орієнтованої на потреби суспільства системи правосуддя.

Виклад основного матеріалу. Легальне визначення поняття «цифровізація» закріплено у Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, під якою розуміється «насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливорює

інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір» [2]. Натомість Закон України «Про Національну програму інформатизації» «цифровізацію» визначає як «процес впровадження цифрових технологій у всі сфери суспільного життя» [3].

Законодавчої дефініції поняття «цифровізація судочинства» немає, однак з приводу його розуміння у науковій літературі спостерігається розмаїття думок.

Як зазначає В. М. Логойда: «Говорячи про цифровізацію судочинства, ми зазвичай маємо на увазі максимальне запровадження цифрових рішень у всі аспекти процесуальної діяльності судової системи України. Однак, насправді така цифровізація має два виміри. ... слід відрізнити просту інформатизацію діяльності суду (т. з. електронне забезпечення правосуддя) від самого цифрового правосуддя» [4, с. 37]. У контексті нашого дослідження зосередимо увагу саме на розумінні цифровізації як механізмі електронного забезпечення правосуддя.

Зазначене концептуальне розмежування потребує подальшої конкретизації через з'ясування сутнісних характеристик цифровізації системи правосуддя у вітчизняній правовій доктрині. У цьому зв'язку заслуговує на увагу позиція О. З. Никон, яка пропонує цифровізацію системи правосуддя в Україні розуміти як «комплексний інноваційний процес трансформації (технологічної модернізації) системи правосуддя шляхом впровадження сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій, що забезпечує автоматизацію судових процесів, електронну взаємодію між усіма учасниками процесу, а також іншими органами державної влади та місцевого самоврядування з метою підвищення ефективності та доступності правосуддя [5, с. 50].

На наш погляд, наведене визначення обґрунтовано акцентує увагу на технологічному аспекті цифровізації, однак потребує певного уточнення з урахуванням її функціонального призначення. Цифровізацію доцільно розглядати не лише як процес впровадження технологій, а передусім як інструмент підвищення доступності правосуддя та ефективності реалізації процесуальних прав учасників судового провадження, що проявляється через механізми електронного забезпечення правосуддя.

Поряд із цим у науковій літературі наявні й інші підходи до визначення зазначеного явища. Зокрема, Х. Д. Штабська цифровізацію системи судоустрою України визначає як «процес впровадження та використання сучасних цифрових технологій у функціонування судової системи, спрямований на підвищення її ефективності, прозорості та доступності. Цей процес охоплює автоматизацію судових процедур, використання штучного інтелекту для правового аналізу, онлайн-доступ до судових рішень, а також розвиток електронного документообігу, що забезпечує взаємодію учасників процесу в цифровому середовищі» [6, с. 473].

Таким чином, наукові підходи до розуміння цифровізації судочинства формують її теоретичне підґрунтя, яке знаходить подальше відображення у нормативно-правовому та стратегічному регулюванні відповідної сфери.

У Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки наголошується на необхідності «розвитку електронного судочинства, з урахуванням світових стандартів інформаційної безпеки, а також трендів у сфері цифрових технологій, потребу їх інтеграції у національну інфраструктуру електронного врядування шляхом:

- запровадження можливості розгляду онлайн певних категорій справ незалежно від місцезнаходження сторін і суду та інших сервісів електронного судочинства;

- впровадження сучасного електронного діловодства в суді, електронного ведення справ, електронних комунікацій із судом, кабінету судді та кабінету учасника процесу;

- удосконалення та розвитку офіційного вебпорталу судової влади України для отримання інформації про суди і справи (провадження) з регулярним оновленням даних судової статистики» [7]. Перелічені завдання і в умовах нинішнього часу не втратили своєї актуальності.

У зв'язку з цим цифровізація судочинства в Україні постає не лише як концептуальна ідея, закріплена у наукових визначеннях та стратегічних документах, а й як конкретний інструмент організації судових процесів.

У межах даного дослідження проаналізуємо окремі питання функціонування Єдиної судової інформаційно-комунікаційної

системи (далі – ЄСІКС), яка реалізує принципи електронного забезпечення правосуддя. Вивчення її можливостей та практичних механізмів – від електронного документообігу та онлайн-доступу до судових рішень до інтеграції кабінетів учасників процесу, що у свою чергу дозволить оцінити, наскільки цифровізація сприяє підвищенню ефективності, прозорості та доступності правосуддя в сучасних умовах.

З метою більш повного розуміння сучасного стану функціонування ЄСІКС доцільно звернутися до еволюції впровадження електронного судочинства в Україні. Зокрема, «починаючи з кінця 1990-х рр. у судах загальної юрисдикції розпочалося впровадження системи автоматизації документообігу – КП «Д-3» у базовій функціональності. У 2003-2004 рр. була розроблена аналогічна система для спеціалізованих судів – КП «ДСС»» [8].

Подальшим важливим етапом стало прийняття 22 грудня 2005 року Закону України «Про доступ до судових рішень», яким було встановлено обов'язок розробити та впровадити з 1 червня 2006 року Єдиний державний реєстр судових рішень [9]. Зазначений реєстр нині є однією з ключових функціональних підсистем ЄСІКС, призначеною для збирання, обліку (реєстрації), накопичення, зберігання, захисту, пошуку та перегляду електронних примірників судових рішень, а також окремих думок суддів.

Відтак ЄСІКС (до 16 березня 2024 року – Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система (далі – ЄСІТС)) – одна з найбільш складних і комплексних інформаційних систем у державі, покликана забезпечити автоматизацію визначених законодавством процесів діяльності органів і установ системи правосуддя, включаючи документообіг, розгляд судових справ, складання оперативної та аналітичної звітності, інформаційне сприяння суддям [8].

Водночас слід звернути увагу на певну нормативну неузгодженість: у Законі України «Про судоустрій та статус суддів» (ст. 151) зберігається попередня назва – ЄСІТС [10], тоді як до процесуальних кодексів уже внесено відповідні зміни.

Серед підсистем ЄСІКС передбачається функціонування наступних:

1. Електронний документообіг суду.
2. Відеоконференцв'язок.
3. Вебпортал суддівської влади.
4. Єдиний державний реєстр судових рішень.
5. Єдиний державний реєстр виконавчих документів.
6. Управління персоналом та фінансово-господарською діяльністю органів судової влади.
7. Суддівське дос'є.
8. Управління навчанням.
9. Дайджести та коментарі.
10. Опрацювання звернень викривачів [8].

Водночас слід зазначити, що не всі із перелічених підсистем станом на сьогодні функціонують у повному обсязі або впроваджені на належному рівні. Це свідчить про поетапний характер реалізації ЄСІКС, а також наявність організаційних, технічних і нормативних викликів, що впливають на ефективність цифровізації судочинства в Україні.

Зокрема, у Концепції ЄСІКС закладено наступні етапи реалізації проекту:

«Етап 1 (2025–2026 роки) – містить вже ініційовані проекти розбудови ЄСІКС та забезпечує розробку та впровадження ключової функціональності підсистеми «Електронний документообіг суду» і низки підсистем та компонентів, що доповнюють пріоритетну функціональність ЄСІКС.

Етап 2 (2026–2028) – передбачає доопрацювання додаткової та експериментальної частини функціональності ЄСІКС, зокрема на базі технологій великих даних та штучного інтелекту» [11].

Особливо перспективним та водночас ризиковим видається «використання в окремих процесах штучного інтелекту – зокрема при генерації проектів документів і при підборі оптимальної моделі розгляду справи» [11].

Такий підхід зумовлений тим, що використання штучного інтелекту у судочинстві, з одного боку, здатне підвищити ефективність здійснення правосуддя шляхом автоматизації рутинних процесів, зменшення навантаження на суддів та прискорення розгляду справ. Зокрема, застосування відповідних технологій при

генерації проєктів процесуальних документів або моделюванні оптимальної процедури розгляду справи сприяє уніфікації судової практики та покращенню якості підготовки процесуальних рішень.

Водночас інтеграція штучного інтелекту у сферу правосуддя пов'язана з низкою ризиків, серед яких особливого значення набувають проблеми прозорості алгоритмів, можливість відтворення упередженості, обмеженість перевірки обґрунтованості автоматизованих рішень, а також невизначеність щодо юридичної відповідальності у разі їх помилковості. Крім того, використання таких технологій може впливати на реалізацію процесуальних гарантій, зокрема принципів змагальності, рівності сторін та права на справедливий суд.

Висновки. Підсумовуючи, слід зазначити, що цифровізація судочинства в Україні виступає важливим механізмом модернізації системи правосуддя, забезпечуючи підвищення ефективності судових процесів, скорочення строків розгляду справ, прозорість та доступність правосуддя, а також створюючи умови для оперативної взаємодії між учасниками судового процесу. Єдина судова інформаційно-комунікаційна система (ЄСІКС) реалізує ключові елементи електронного забезпечення правосуддя, проте не всі підсистеми функціонують у повному обсязі, що відображає поетапний характер її впровадження та потребує подальшого розвитку.

Використання штучного інтелекту у судочинстві має значний потенціал для автоматизації рутинних процесів, оптимізації процедур та уніфікації судової практики, водночас супроводжується ризиками: непрозорістю алгоритмів, можливим відтворенням упередженості, обмеженою перевіркою рішень та невизначеністю юридичної відповідальності. Подальший розвиток цифровізації судочинства потребує поєднання технологічних інновацій з дотриманням процесуальних гарантій, удосконалення нормативної бази та забезпечення надійності функціонування системи.

1. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 05.01.2026).

2. *Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80/ed20180117#n20> (дата звернення: 05.01.2026).
3. *Про Національну програму інформатизації: Закон України від 1 грудня 2022 р. № 2807-IX.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20/ed20221201#n32> (дата звернення: 05.01.2026).
4. Логойда В.М. Проблеми цифровізації судочинства в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2025. № 92. Т. 5. С. 35-42.
5. Никон О. З. *Цифровізація (діджиталізація) системи правосуддя в Україні: теоретико-правові засади : дис. ... док. філос. зі спеціальності 081 «Право».* Львів, 2025. 269 с.
6. Штабська Х. Д. Теоретичні підходи до визначення поняття та ознак цифровізації системи судоустрою України. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2025. № 3 . С. 470-472.
7. *Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки: указ Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text> (дата звернення: 05.01.2026).
8. *Про затвердження Концепції ЄСІКС: наказ Державної судової адміністрації України 30 квітня 2025 № 178.* URL: https://court.gov.ua/storage/portal/dsa/normatyvno-pravova%20baza/N_178_2025_dodatok.pdf (дата звернення: 05.01.2026).
9. *Про доступ до судових рішень: Закон України від 22 грудня 2005 р. № 3262-IV.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15#Text> (дата звернення: 05.01.2026).
10. *Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147%D0%B0-19#n782> (дата звернення: 05.01.2026).
11. ДСА затвердила концепцію ЄСІКС – у правосудді планують використати штучний інтелект. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/329958-gsa-utverdila-kontseptsiyu-esiks-v-pravosudii-planiruyut-ispolzovat-iskusstvennyu-intellekt> (дата звернення: 05.01.2026).

Юлія КЕРНЯКЕВИЧ-ТАНАСІЙЧУК, Надія ПЕТЕЧЕЛ. Цифровізація судочинства в Україні: перспективи та ризики

У науковій статті досліджується процес цифровізації судочинства в Україні, його перспективи та супутні ризики. Зокрема, проаналізовано нормативно-пра-

вову базу, зокрема Концепцію розвитку штучного інтелекту, інші нормативні акти про цифровізацію та електронне правосуддя, а також ключові наукові підходи до визначення поняття «цифровізація судочинства». Особлива увага приділяється функціонуванню Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи (ЄСІКС), яка забезпечує електронний документообіг, відеоконференцв'язок, онлайн-доступ до судових рішень, інтеграцію кабінетів судді та учасників процесу, а також інші механізми оперативної взаємодії. Аналіз еволюції електронного судочинства демонструє поступовий розвиток – від базової автоматизації документообігу в судах загальної юрисдикції до створення Єдиного державного реєстру судових рішень, що наразі є ключовою підсистемою ЄСІКС.

Окремо висвітлено перспективи та ризики використання штучного інтелекту у підготовці проєктів процесуальних документів і моделюванні оптимальної процедури розгляду справ. Виявлено його потенціал для підвищення ефективності судових процесів, зменшення навантаження на суддів, уніфікації практики та покращення якості процесуальних рішень. Водночас акцентовано увагу на ризиках: непрозорість алгоритмів, можливе відтворення упередженості, обмежена перевірка автоматизованих рішень, невизначеність юридичної відповідальності та вплив на реалізацію процесуальних гарантій. У результаті проведеного дослідження зроблено висновок, що подальший розвиток цифровізації судочинства в Україні потребує поєднання технологічних інновацій із дотриманням процесуальних гарантій, удосконаленням нормативної бази та забезпеченням надійності функціонування системи.

Ключові слова: цифровізація, судочинство, система правосуддя, судові рішення, штучний інтелект, Єдина судова інформаційно-комунікаційна система.

Yuliya KERNIAKEVYCH-TANASIYCHUK, Nadiya PETECHEL.
Digitalization of justice in Ukraine: prospects and risks.

The scientific article examines the process of digitalization of judicial proceedings in Ukraine, its prospects and associated risks. In particular, the regulatory framework is analyzed, in particular the Concept of the Development of Artificial Intelligence, other regulatory acts on digitalization and e-justice, as well as key scientific approaches to defining the concept of “digitalization of judicial proceedings”. Particular attention is paid to the functioning of the Unified Judicial Information and Communication System, which provides electronic document flow, video conferencing, online access to court decisions, integration of the judge’s and participants’ offices, as well as other mechanisms of operational interaction. Analysis of the evolution of electronic judicial proceedings demonstrates gradual development – from basic automation of document flow in courts of general jurisdiction to the creation of the Unified State Register of Court Decisions, which is currently a key subsystem of the Unified Judicial Information and Communication System.

The prospects and risks of using artificial intelligence in the preparation of draft procedural documents and modeling the optimal procedure for considering cases are separately highlighted. Its potential for increasing the efficiency of judicial processes, reducing the burden on judges, unifying practice and improving

the quality of procedural decisions was identified. At the same time, attention was focused on the risks: opacity of algorithms, possible reproduction of bias, limited verification of automated decisions, uncertainty of legal liability and impact on the implementation of procedural guarantees. As a result of the study, it was concluded that the further development of the digitalization of judicial proceedings in Ukraine requires a combination of technological innovations with compliance with procedural guarantees, improving the regulatory framework and ensuring the reliability of the system.

Keywords: digitalization, judicial proceedings, justice system, judicial decisions, artificial intelligence, Unified Judicial Information and Communication System.